

Els records més forts que tinc d'*El llibre negre* són dels últims dies que vaig passar treballant-hi. L'any 1988, després de tres dies de feina, quan tenia el final a la vista, em vaig tancar per poc temps en un pis buit al capdamunt d'una casa de pisos, acabada de construir, a Erenköy, on no feia sinó escriure. La meva dona era a Amèrica, ningú no sabia el meu número de telèfon, o sigui, no em telefonava ningú, i tots els que em podrien haver apartat de les aventures d'en Galip i del món imaginari en què m'havia enfonsat profundíssimament eren molt lluny. No veia ningú a part dels dos parents que vivien en la mateixa casa de pisos i que, amablement, em demanaven per sopar de tant en tant; com sempre passa quan estic endinsat en un llibre de manera profunda fins a l'obsessió, vaig perdre contacte amb el món exterior.

Però quan seia en el meu racó, no podia portar *El llibre negre* a un tancament. Tardaria almenys cinc anys a escriure'l. Mentre seia en aquell lloc apartat, treballant en aquell llibre que es negava a acabar-se, una por estranya i misteriosa va començar a tenyir l'alegria de la meva escriptura i de la meva solitud, una por que a poc a poc es va començar a assemblar a la que patia el meu protagonista, Galip. Mentre busca infructuosament la seva dona per tot Istanbul, troba tota mena de sorpreses però no pot gaudir dels túnels subterranis, dels dobles de Türkan Şoray ni de totes les velles columnes que llegeix, de tan gran que és el dolor per la seva pèrdua. De la mateixa manera, a mesura que l'escriptura avançava i el llibre es feia més gran, el plaer d'escriure es feia més profund, però jo no podia gaudir d'aquest fet a causa de la meta obsessiva que se m'escapava. Estava sol i trist, com Galip. Vaig deixar d'afaitar-me i vaig descuidar la roba que portava. Recordo que un vespre rondava com un espectre pels carrerons d'Erenköy, aferrant una bossa de plàstic rebregada i vestit amb

una gorra, un impermeable al qual faltaven uns quants botons i unes sabatilles de gimnàstica velles amb les soles fetes malbé. Vaig entrar en un restaurant o bar on servien menjars qualsevol i vaig devorar el meu plat, llançant mirades hostils al voltant meu. El meu pare havia vingut una vegada, feia quinze dies, per treure'm a sopar i recordo que em va dir que estava molt preocupat per la brutícia i el desordre del meu pis, pel meu aspecte destructiu i per aquell llibre que semblava que no podia acabar.

Em sentia molt sol, com Galip –potser em sentia així per poder transmetre aquella emoció en el llibre–, però ell estava absorbit en la melancolia mentre que jo ho estava en l'aïllament i la ràbia. Perquè no entendrien aquest llibre, que s'anava fent cada cop més estrany, perquè el compararien amb les novel·les tradicionals, perquè costava d'entendre'l, perquè n'assenyalarien les parts més obscures del llibre per demostrar que era un fracàs i també, potser, perquè no l'acabaria mai; havia escrit el llibre equivocat. *El llibre negre* em va demostrar que la mesura d'un llibre no és la seva capacitat per resoldre els problemes literaris i estructurals que planteja sinó la grandesa i la importància de les preguntes que l'autor fa i el grau en què s'entrega a aquesta tasca, per més que sigui impossible d'acomplir. Per molt difícil que sigui escriure bons llibres, no ho és ni més ni menys que inventar temes als quals l'escriptor pugui dedicar tota la seva energia creativa, tot el que té a dins, durant la resta de la seva vida.

Els llibres així, llibres als quals pots consagrar tota la vida –com la vida mateixa– et porten allà on vols anar, però molt a poc a poc. Aquest lloc nou, aquest país estranger està fet, sens dubte, del teu passat, dels teus records i dels teus somnis; durant els dies que escrivia *El llibre negre* tot això es va fondre amb les pors i les incerteses, els presagis de la mort i la solitud, mentre fumava un cigarret rere l'altre. És el primer indicatiu del que hi ha més enllà; és el primer consol. Una vegada més, la teva tossuderia impotent t'ha salvat, no pas la perícia o la intel·ligència. Malgrat l'obstinada paciència en què confiava, molt més que en allò que en diuen *habilitat*, hi va haver moments que vaig tenir por que el llibre no anés enlloc, que totes les pàgines que havia escrit no ens portarien, ni a mi ni al lector, enlloc que no fos a un estat de confusió. Allò em sumia en la desesperació. Mentre escrivia *El llibre negre*, semblava que estigués xipollejant entre

una profunda recerca personal de sentit, una falta de rumb superficial i la mena d'obscuritat que només pot provenir del desig d'escriure una cosa gran. Mentre estava sol, el que em preocupava més eren les pitjors possibilitats que suggerien aquestes tensions: potser havia passat cinc dies de la meua vida en un llibre que no valia res; potser havia fracassat. Ara crec que per a persones com jo aquestes pors són terapèutiques perquè només podem escriure experimentant neguit i tensió.

La primera idea per a *El llibre negre* ve d'alguna cosa que va començar al final mateix de la dècada dels setanta, que evocava la poesia dels carrers de la meua infància i incloïa l'anarquia d'Istanbul, passada i present. En un dietari que vaig començar l'any 1979, vaig escriure sobre un intel·lectual de trenta-cinc anys que s'escapa de casa, de les seves experiències durant un cap de setmana llarg, d'un partit de futbol que es juga aquell mateix cap de setmana i que es converteix en una catàstrofe nacional, de les apagades elèctriques i dels carrers d'Istanbul, de l'atmosfera de les pintures de Bruegel (la neu) i de les de Bosch (els dimonis), del *Mesveni*, del *Shahname*, de *Les mil i una nits*.

Quan aquests primers pensaments anaven prenent forma a la meua ment, jo encara no havia publicat *Cevdet Bei i els seus fills*, però ja pensava en un artista com el protagonista i havia pensat un títol i tot: «La miniatura feta miques». El soroll i la confusió que a Istanbul no paren mai, els seus intel·lectuals, les festes brillants on anaven, les reunions familiars, els funerals, els concursos de bellesa i els partits de futbol; m'imaginava totes aquestes coses alhora, i, com sempre em passa, em divertia més amb els meus somnis i els meus plans per a aquesta novel·la que escriuria en el futur i que es titularia *El llibre negre* que no pas en els llibres que estava escrivint en aquell moment (una novel·la política que no acabaria, *La casa del silenci* i *El castell blanc*).

Per la mateixa època, un dia en especial va influir sobre la forma i el concepte del que, a l'últim, seria el llibre. El 1982, dos anys després del cop d'estat i just abans que imposessin sense cap possibilitat de debat públic la nova constitució, que restringia severament la llibertat, el meu cosí va trucar per dir que un equip d'un canal suís de televisió havia vingut a Istanbul per fer un programa sobre la nova constitució i que

buscaven intel·lectuals disposats a criticar el text davant de la càmera: coneixia algú amb la valentia de fer-ho? Vaig passar els dos dies següents recorrent la ciutat; vaig anar a les universitats i les editorials d'enciclopèdies, a les agències de publicitat i a les redaccions dels diaris, vaig anar de casa en casa provant de trobar intel·lectuals disposats a parlar. Com que les trucades telefòniques estaven –llavors i ara– sotmeses a una vigilància contínua, per força vaig haver d'anar a veure cada candidat, i tots i cadascun em van dir que no. Com que la persecució d'intel·lectuals per part de l'estat i l'exèrcit havia arribat a proporcions soviètiques, trobava que els periodistes, els escriptors i l'altra gent decent que s'hi negava tenia raó de fer-ho, i jo em sentia culpable de ficar-los en un dilema moral. Els periodistes de la televisió estrangera, que esperaven en una sala del Pera Palas, fins i tot m'havien dit que podien il·luminar per darrere qualsevol que acceptés parlar i així les cares quedarien a les fosques. Al final, van dir que si no hi havia intel·lectuals disposats a parlar m'entrevistarien a mi (com en *El llibre negre*, quan Galip, incapaç de trobar Celal, parla en el seu lloc), però a mi em faltava la fe en mi mateix i el valor.

Hi ha tants records fragmentaris que van acabar formant part d'*El llibre negre* lleugerament alterats que seria presumptuós fer-ne la llista. Però continua agradant-me que se sàpiga que em vaig esforçar molt a reproduir Nişantaşı tal com era en aquella època, que vaig parar atenció als noms dels carrers, de les avingudes i a la seva atmosfera. Que Alaaddin és una persona real que tenia una botiga a tocar de la comissaria de policia és un fet que molta gent sap per les entrevistes als diaris que va haver de concedir després de la publicació de la novel·la a Turquia. Sempre he estat content de veure les pines que Alaaddin exposava a l'aparador i als racons de la botiga, igual com m'ha agradat presentar-lo als traductors («Alaaddin, aquesta és la Vera, que et farà famós a Rússia!») i del fet que hi ha lectors curiosos de tot el món que el busquen. I pel que fa a aquells que van resoldre l'acròstic i van descobrir que hi ha una casa de pisos que es diu edifici Pamuk, on en la novel·la estan situats els Pisos del Centre de la Ciutat, també es deuen haver imaginat que he utilitzat

molts altres detalls de la meua vida de la mateixa manera, des del gemec de l'ascensor fins a l'olor de l'escala o les baralles domèstiques d'aquella família occidentalitzada. Un cop publicat el llibre, els meus parents, contradient la darrera frase del llibre, van continuar les mateixes disputes domèstiques com una mena de joc postmodern, primer presentaven demandes judicials els uns contra els altres per qüestions de propietats i després es reunien per fer celebracions.

Com que el llibre transcorre en llocs on vaig passar la infància i com que explica la història d'un home de més o menys la meua edat, sovint em pregunten què hi ha de mi en Galip. La meua vida, en els seus detalls secundaris (anar de compres, badar davant de l'aparador d'Alaaddin, parlar amb l'autèntic Kamer Hanım, passar les nits de dissabte sol, passejar pels carrers de nit), potser s'assembla a la de Galip; però, pel que fa a la solitud fonamental de Galip, la melancolia que li ha penetrat a dins com una malaltia i la trista foscor de la seva existència, m'alegra dir que les meves ferides no són tan profundes. Envejo la capacitat de Galip per suportar la seva resignació, la seva gravetat i el seu dolor, igual com admiro la seva tranquil·la afirmació de la vida tot i el que ha d'aguantar. És perquè jo no sóc tan fort com Galip que em vaig fer escriptor.

Vaig començar *El llibre negre* el 1985 en el meu petit dormitori a la residència de la Universitat d'Iowa. La meua finestra donava al bosc, on els faigs irradiaven una vermellor tardorenca. Després em vaig reunir amb la meua dona a la residència d'estudiants de la Universitat de Columbia, i vaig continuar escrivint el llibre, llavors sobre una taula que havia comprat al Harlem i que vaig col·locar prop de la finestra que donava al Morningside Park. Sempre que alçava la vista, veia el caminal ample que circumval·lava el parc, per on corrien els esquirois i els traficants de drogues atracaven els vianants (a mi inclòs) i es mataven entre ells davant dels meus ulls, i on una vegada s'hi va poder veure Dustin Hoffman que esperava que l'avisessin per rodar una escena de la pel·lícula *Ishtar*, que va ser un fracàs sonat. En acabat, vaig treballar en una sala que feia un metre vuitanta per un metre vint a la biblioteca de la Universitat de Columbia, que conté quatre milions de llibres. La meua habitació, que sempre estava tèrbola pel fum del tabac que fumava, era al

capdamunt d'un edifici i donava al campus central, on sempre hi havia centenars d'alumnes que anaven i venien. Vaig continuar treballant en el llibre en l'àtic de Teşvikiye Caddesi, que va inspirar el despatx secret de Celal (els radiadors i el parquet feien els mateixos gemecs), i a Heybeliada, a la casa d'estiueig que més tard es va vendre (des de la finestra veia el bosc i la foscor del mar al darrere). Des de l'apartament Erenköy, on vaig escriure les últimes pàgines, podia veure centenars de milers de finestres, on, content, passava les nits escrivint i fumant un paquet rere l'altre mentre les clarors blaves dels televisors anaven desapareixent, una a una, de cada finestra. Pensant en aquells dies, quan tenia les orelles acostumades al silenci d'Istanbul (i al lladruc llunyà dels gossos, a la remor dels arbres, a les sirenes de policia, als camions d'escombraries i als borratxos), quan podia fumar tants cigarrets com volgués i escriure, ara m'adono que feliç era –per més que visqués amb els plaers i els dolors de la marejadora fatiga mental que em cauria a sobre cap al matí, quan em perdia dins del nucli misteriós de la novel·la, tant, que de vegades a mi i tot se'm feia impenetrable.

Altres colors, d'Orhan Pamuk, 2007